

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Ποσοτικοί Περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία των
εμπορευμάτων.**

(1η Εργασία της Ολυμπίας Παναγιώτας Μεγάλου, Αρ. Μητρώου :4230065)

Μάθημα :Οικονομικό Δίκαιο

Επιβλέπων Καθηγητής :Αστέριος Πλιάκος

Νοέμβριος 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	3
1.«Εσωτερική Αγορά»	4
1.1 Έννοια	4
1.1.1 Η Μετεξέλιξη της «Κοινής αγοράς» σε «Εσωτερική αγορά»	4
1.1.2 Στοιχεία της εσωτερικής αγοράς	5
1.1.2.1 Έννοια της οικονομικής ολοκλήρωσης	5
1.1.2.2 Μορφές της οικονομικής ολοκλήρωσης	5
1.1.3 Ιστορική Αναδρομή της εγκαθίδρυσης της	6
1.2. Τέσσερις Ελευθερίες της Εσωτερικής Αγοράς	8
1. 3.Υλοποίηση	8
1.3.1 «Αρνητική εναρμόνιση»	8
1.3.2 «Θετική εναρμόνιση»	8
1.4. Αρχή Ίσης μεταχείρισης	9
2.Ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων και ποσοτικοί περιορισμοί	9
2.1 Εισαγωγή	9
2.2 Προϋποθέσεις της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων	11
2.2.1 Τελωνειακή Ένωση	11
2.2.2 Κατάργηση φορολογικών διακρίσεων	12
2.2.3 Περιορισμοί επί των εισαγωγών και εξαγωγών	12
2.2.4. Διαρρύθμιση κρατικών μονοπωλίων	14
2.3. Έννοια εμπορεύματος	15
2.3.1. Εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	16
2.31.1. Χρηματική μορφή	17
2.3.1.2. Φυσική μορφή	17
Διάκριση μεταξύ των ελευθεριών	17
Συμπεράσματα	18
Βιβλιογραφία	19

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστεί συνοπτικά στο πρώτο κεφάλαιο η έννοια της «Εσωτερικής αγοράς» και στη συνέχεια θα ακολουθήσει η αναφορά στην ιστορική μετεξέλιξη της στο πλαίσιο της ΕΟΚ από «Κοινή αγορά» σε «Εσωτερική αγορά», καθώς και η σημασία της για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Στην συνέχεια θα γίνει λόγος για τις τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες της, του τρόπου υλοποίησης των άλλα και της σημαντικής αρχής που τις διέπει, την αρχή της Ίσης Μεταχείρισης. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναφερθούμε διεξοδικά στην έννοια της «Εσωτερικής αγοράς», με ιδιαίτερη έμφαση στις προϋποθέσεις ομαλής λειτουργίας της. Τέλος θα παραθέσουμε έναν γενικό ορισμό της έννοιας του «Εμπορεύματος» και θα διευκρινίσουμε τον τρόπο διάκρισης της έννοιας του «Εμπορεύματος» με τις τρεις άλλες ελευθερίες που την διέπουν. Η παρούσα εργασία δεν έχει στόχο να παρουσιάσει εξαντλητικά το θέμα απλά να παρουσιάσει μερικές παραμέτρους του .

1.«Εσωτερική Αγορά»

1.1 Έννοια

Η Εσωτερική Αγορά είναι ένας χώρος άρρηκτα συνδεδεμένος με τις έννοιες της ευημερίας και της ελευθερίας , στον οποίο δεν υπάρχουν εσωτερικοί φραγμοί ,αλλά ελευθερία κίνησης αγαθών ,κεφαλαίων , υπηρεσιών και ανθρώπων.

1. 1.1 Η μετεξέλιξη της «Κοινής αγοράς» σε «Εσωτερική αγορά »

Η εγκαθίδρυση και η λειτουργία της «Εσωτερικής αγοράς»¹ είχε καθοριστικό αντίκτυπο στον μετασχηματισμό της οικονομίας κατά την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Οι βάσεις της τέθηκαν μέσω της ίδρυσης της Ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας (ΕΟΚ)- η οποία σχηματιστική κυρίως για οικονομικές συνεργασίες μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών-μελών της (συνθήκη της Ρώμης, 1957). Σύμφωνα με τη συνθήκη της Ρώμης ίδρυση μιας Κοινής αγοράς έπρεπε να είναι πρωταρχική μέριμνα όλων των κοινοτικών παραγόντων και να είναι άμεσα συνδεδεμένη με τους οικονομικοπολιτικούς σκοπούς την Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Συγκεκριμένα το άρθρο 2 της Συνθήκης ΕΟΚ παρέθετε ότι: «η Κοινότητα έχει σαν αποστολή, με τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς και με τη σταδιακή σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών, να προάγει την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας, τη συνεχή και ισόρροπη επέκταση της οικονομίας, αυξημένη σταθερότητα, επιταχυνόμενη ανύψωση του βιοτικού επιπέδου και σχέσεις περισσότερο στενές μεταξύ των κρατών που συνενώνει». Δηλαδή , η οικονομική ευημερία, ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο και η σύγκλιση των σχέσεων μεταξύ των κρατών είναι οι βασικές ιδέες που οδήγησαν στο σχηματισμό και πρόκειται να γίνουν πραγματικότητα μέσω της εσωτερικής αγοράς (μετονομασία της κοινής αγοράς).

Η αξία της εσωτερικής αγοράς γίνεται αντιληπτή και μέσα από το άρθρο 3 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).Σύμφωνα με αυτήν,

¹ ο όρος: ΕΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ κατοχυρώνεται μέσω της Υπόθεσης C-15/81(Schul, Συλλογή 1982, σελ. 1409), η οποία βλέπει την κοινή αγορά ως μέσο «εξάλειψης όλων των εμποδίων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές» ,με σκοπό << να υπάρξει συγχώνευση των εθνικών αγορών σε μια ενιαία αγορά, η οποία να πλησιάζει όσο γίνεται τις συνθήκες μιας πραγματικής εσωτερικής αγοράς».

ένας από τους κυριότερους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να είναι η εγκαθίδρυση και η λειτουργία μίας κοινής αγοράς ,μέσω της οποίας θα υπάρξει πτωτική τάση των δασμών, των ποσοτικών περιορισμών και των μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος, ένα κοινό τελωνειακό δασμολόγιο και κοινή εμπορική πολιτική με τις τρίτες χώρες αλλά και εξάλειψη κάθε φραγμού που να εμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών, των προσώπων και του κεφαλαίου (1-3).

1.1.2 Στοιχεία της εσωτερικής αγοράς

Την εσωτερική Αγορά ως λειτουργία θα μπορούσαμε να τη διακρίνουμε σε δύο κομμάτια :ένα εσωτερικό και ένα εξωτερικό .Το «εσωτερικό» της κομμάτι περιλαμβάνει την ελευθερία κίνησης των συντελεστών παραγωγής και των προϊόντων και την υιοθέτηση κοινών κανόνων και ρυθμίσεων με ισχύ σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το «εξωτερικό» της κομμάτι περιλαμβάνει κοινές πολιτικές εισαγωγής προϊόντων από τρίτες χώρες .

1.1.2.1 Έννοια της οικονομικής ολοκλήρωσης

Ο όρος «οικονομική ολοκλήρωση» γνωστός και ως «ενοποίηση» ήταν μία μακροχρόνια περίπλοκη αλλά και δύσκολη διαδικασία με απώτερο σκοπό την κατάργηση όλων των εμποδίων και περιορισμών του εμπορίου –για αγαθά και υπηρεσίες – αλλά και της μετακίνησης παραγωγικών συντελεστών μεταξύ των κρατών. Ο όρος αυτός είναι απαλλαγμένος από κάθε εμπορικό φραγμό και χαρακτηρίζεται από πτώση ή ακόμα και από εξάλειψη των διάφορων τιμών και του κόστους των συντελεστών παραγωγής . Χάρη σε αυτόν δημιουργείται μία μεγαλύτερη αγορά , η οποία συμβάλλει στην ανάπτυξη και την ευημερία των κρατών – μελών.

1.1.2.2 Μορφές της οικονομικής ολοκλήρωσης

Οι μορφές οικονομικής ολοκλήρωσης ποικίλουν . Οι τέσσερις όμως σπουδαιότερες μορφές είναι οι εξής :

Α) Η **ελεύθερη ζώνη συναλλαγών**: Στη μορφή αυτή καταργούνται οι δασμοί και οι ποσοτικοί περιορισμοί που αφορούν τις εμπορικές ανταλλαγές των κρατών-μελών . Δημιουργείτε δηλαδή μία ζώνη ελεύθερων συναλλαγών ,στην οποία δε κάθε κράτος είναι ελεύθερο να διαμορφώνει το δικό του δασμολογικό σύστημα για προϊόντα προέλευσης Τρίτων Κρατών .

Β) Η **τελωνειακή Ένωση**: Στην τελωνειακή Ένωση τα κράτη-μέλη διαμορφώνουν ένα κοινό εξωτερικό δασμολόγιο το οποίο επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία όχι μόνο των προϊόντων που προέρχονται από τα κράτη μέλη αλλά και εκείνων που η προέλευσή τους είναι από τρίτες χώρες, αφού πρώτα έχει προηγηθεί η τήρηση διατύπωσης της διαδικασίας εισαγωγής, είσπραξη δασμολογικών και φορολογικών διακρίσεων ισοδύναμου αποτελέσματος από το κράτος μέλος στο οποίο παραβρίσκονται.

Γ) Η **κοινή αγορά** :Η κοινή Αγορά έχει το προνόμιο τόσο στην ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων ανάμεσα στα συμμετέχοντα κράτη-μέλη όσο και στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων ,των υπηρεσιών αλλά και του κεφαλαίου. Σε αυτή τη μορφή ολοκλήρωσης εμπόδιο δεν θεωρείτε μόνο ο δασμός ,αλλά οποιαδήποτε μορφή εμπορίου. Γενικότερα απαιτείτε ένα θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο να μπορούν να επιλύονται πολιτικά εσωτερικά και εξωτερικά ζητήματα .

Δ) Η **οικονομική Ένωση** :Η οικονομική Ένωση αποτελεί χωρίς αμφιβολία τη στενότερη μορφή οικονομικής ολοκλήρωσης ,διότι τα συμμετέχοντα κράτη πέρα από τη σύνθεση των στοιχείων της Κοινής Αγοράς ,επιδιώκουν τον συντονισμό , την εναρμόνιση και την ενοποίηση των επιμέρους εθνικο-οικονομικών πολιτικών τους. Δηλαδή τον συντονισμό των νομισματικών και δημοσιονομικών συστημάτων των κρατών-μελών .

1.1.3 Ιστορική Αναδρομή της εγκαθίδρυσης της Εσωτερικής αγοράς

Την εσωτερική αγορά την χαρακτηρίζουν τέσσερις μεγάλες Ιστορικές στιγμές :

Α) Η **συνθήκη της Ρώμης**: Η Συνθήκη της Ρώμης για τον σχηματισμό της Ευρωπαϊκής Οικονομικής κοινότητας υπογράφηκε το 1957 από έξι κράτη :το Βέλγιο , τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία ,και τέθηκε

σε ισχύ τον Ιανουάριο του 1958 . Ανάμεσα στα πρώτα μέτρα της ήταν η δημιουργία μιας κοινής αγοράς, στην οποία οι περιορισμοί ανάμεσα στα κράτη μέλη θα άνηκαν στο παρελθόν. Συγκεκριμένα υπήρχε η απαίτηση αυτό να επιτευχθεί σε βάθος 12 ετών μέσα από τη δημιουργία μίας Ευρωπαϊκής, Τελωνειακής Ένωσης αλλά και από την ύπαρξη ενός κοινού δασμολογίου, η οποία θα εγγυόνταν την ελεύθερη κίνηση των προϊόντων, των προσώπων και των υπηρεσιών , η οποία δεν κατάφερε να επιτευχθεί στο διάστημα αυτό. Οι αδυναμίες της ΕΟΚ συνέπεσαν πάνω στις δυσμενείς συνέπειες της παγκόσμιας οικονομίας ,με αποτέλεσμα το εγχείρημα της δημιουργίας της κοινής αγοράς να οδηγηθεί σε στασιμότητα και να κινδυνέψει να εγκαταλειφθεί .

Β) Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη : Το 1985 η Λευκή Βίβλος- ένα εγχείρημα για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, εκδόθηκε με σκοπό να καταπολεμήσει το φαινόμενο της «ευρωσκληρώσης» ή αλλιώς «ευρωστασιμότητας», ονόματα που δόθηκαν για να χαρακτηρίσουν την οικονομική κατάσταση εκείνης της εποχής. Το χρονοδιάγραμμα δράσεων της Λευκής Βίβλου απαρτιζόταν από την κατάργηση των φυσικών, τεχνικών και φορολογικών εμποδίων του εμπορίου. Δράσεις τις οποίες διευκόλυνε να επιτευχθούν η υιοθέτηση της ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986.

Συγκεκριμένα η **ΕΕΠ** (Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη) καθιέρωσε την ειδική πλειοψηφία- η οποία διαμορφώθηκε με βάση πληθυσμιακά και πολιτικά κριτήρια – στην λήψη αποφάσεων στο συμβούλιο , η οποία επέτρεπε στο ενοποιητικό εγχείρημα της εσωτερικής αγοράς να λάβει ευκολότερα αποφάσεις. Επιπλέον έστρεψε τη Κοινότητα ξανά στο στόχο της ενοποίησης της κοινής αγοράς, την οποία μετονόμασε **Ενιαία και Εσωτερική Αγορά** , υπενθύμιζοντας έτσι τις τέσσερις ελευθερίες και ανάγκασε τη κοινότητα να λάβει μέτρα για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς μέχρι το 1992. Είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι η εσωτερική αγορά όχι μόνο έχει ξεπεράσει κατά πολύ το χρονικό αυτό περιθώριο, αλλά δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα και σήμερα Υπεύθυνες για αυτό οι αλληπάλληλες μεταβολές που συμβαίνουν στον οικονομικοπολιτικό και τεχνολογικό-επιστημονικό περιβάλλον .

Γ) Η Συνθήκη του Μάαστριχτ : Η Συνθήκη του Μάαστριχτ υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου του 1992 και τέθηκε σε ισχύ τη 1^η Νοεμβρίου του 1993. Η Συνθήκη αυτή είναι σημαντική διότι χάρη σε αυτή ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση και είχε ως πρωταρχικό στόχο την δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE). Η ONE , η οποία εισήγαγε το ευρώ ως νόμισμα, έλυσε το πρόβλημα των

εθνικών νομισματικών διακυμάνσεων και μετέβαλε σημαντικά της κεφαλαιουχικές Διατάξεις.

Δ) Οι Συνθήκες του Άμστερνταμ, της Νίκαιας και της Λισαβόνας: Οι Συνθήκες του Άμστερνταμ, της Νίκαιας και της Λισαβόνας επέφεραν τρεις σημαντικές μεταβολές στο εγχείρημα της ενοποίησης της Ευρωπαϊκής Αγοράς. Συγκεκριμένα αύξησαν την συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιούργησαν έναν χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης ,χωρίς εσωτερικά σύνορα, τη λεγόμενη εσωτερική αγορά και τον δεσμευτικό πλέον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.2.Τέσσερις Ελευθερίες της Εσωτερικής Αγοράς

Η εσωτερική αγορά δεν θα μπορούσε να υφίσταται χωρίς την ύπαρξη τεσσάρων θεμελιωδών ελευθεριών: Α) Ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων,Β) Ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, Γ) Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, Δ) Ελευθερία κίνησης κεφαλαίων, οι οποίες σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετωπίζονται ως δικαιώματα υπέρ των πολιτών των κρατών μελών.

1.3.Υλοποίηση

Η **Εσωτερική αγορά** δεν έχει μόνο θετικές πτυχές αλλά και αρνητικές.

1.3.1Αρνητική εναρμόνιση:

Μία αρνητική πτυχή είναι αυτή που βρίσκει το Ενωσιακό Δίκαιο έναντι των κρατών-μελών. Συγκεκριμένα απαγορεύει σε όλα τα κράτη-μέλη της ένωσης να περιορίσουν έστω και μία από τις τέσσερις ελευθερίες.

1.3.2 Θετική εναρμόνιση:

Από την άλλη η θετική πτυχή της είναι αυτή όπου το Ενωσιακό Δίκαιο καταργεί κάθε εμπόδιο στο διασυνοριακό εμπόριο και δίνει τη δυνατότητα στα κράτη

μέλη να θέτουν κοινούς νομικούς κανόνες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ενθαρρύνονται οι τέσσερις ελευθερίες.

1.4 Αρχή Ίσης Μεταχείρισης

Μία από τις βασικές αρχές που διέπουν την εσωτερική αγορά είναι αυτή της ίσης μεταχείρισης όπως προκύπτει μέσα από το *άρθρο 18 ΣΛΕΕ*. Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτή την αρχή δεν επιτρέπονται οι διακρίσεις προϊόντων λόγω ιθαγενείας. Θεσπίζεται, δηλαδή η κατάργηση κάθε εμπορικού φραγμού μεταξύ των κρατών μελών, η κοινή πολιτική προς των Τρίτων κρατών αλλά και η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων.

2 .Ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων και ποσοτικοί περιορισμοί

2 .1 Εισαγωγή

Η ελεύθερη Κυκλοφορία των εμπορευμάτων αποτελεί μία από τις πιο θεμελιώδεις ελευθερίες του Ενωσιακού Δικαίου αλλά και ακρογωνιαίο λίθο της εσωτερικής αγοράς .

Συγκεκριμένα ήταν αυτή η ελευθερία που αναπτύχθηκε πρώτη σε σχέση με τις υπόλοιπες ελευθερίες –ακόμα και πριν από αυτήν των προσώπων που θεωρείται θεμελιώδες πολιτικό δικαίωμα -αλλά και αυτή που ξεχώρισε και είχε καθοριστικό ρόλο στην απελευθέρωση του εμπορίου στο διάστημα 1950-60. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι ήταν απαγκιστρωμένη από πρακτικά αλλά και θεωρητικά προβλήματα , αλλά μάλιστα ήταν η αφορμή που έδωσε τη δυνατότητα στο δικαστήριο να διαμορφώσει μία από τις σημαντικότερες νομολογίες για την επίλυση και την διασαφήνιση κρίσιμων πολιτικών ζητημάτων .

Ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων σημαίνει κατάργηση εσωτερικών και εξωτερικών εμπορικών φραγμών ανάμεσα στα συμμετέχοντα κράτη-μέλη της εσωτερικής αγοράς για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται κατάργηση όλων των μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος, των φορολογικών επιβαρύνσεων, των ποσοτικών περιορισμών, διαμόρφωση κρατικών μονοπωλίων κοινό εξωτερικό δασμολόγιο και κοινή εμπορική πολιτική έναντι των τρίτων κρατών.

Οι βασικές διατάξεις ΣΛΕΕ που κατοχυρώνουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων είναι οι εξής:

- **άρθρο 28 :** τελωνειακή ένωση

Η Ένωση περιλαμβάνει τελωνειακή ένωση, που εκτείνεται στο σύνολο των εμπορευματικών συναλλαγών και περιλαμβάνει την απαγόρευση των εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών και όλων των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και την υιοθέτηση κοινού δασμολογίου στις σχέσεις τους με τις τρίτες χώρες

- **άρθρο 30:** απαγόρευση των εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών και φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος (δασμολογικοί φραγμοί)

Οι εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί ή φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών. Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τους δασμούς ταμειευτικού χαρακτήρα.

- **άρθρο 34:** εξάλειψη των ποσοτικών περιορισμών επί των εισαγωγών και των ΜΙΑΠΠ (μη δασμολογικοί φραγμοί)

Οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εισαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος, απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών.

- **άρθρο 35:** εξάλειψη των ποσοτικών περιορισμών επί των εξαγωγών και των ΜΙΑΠΠ

Οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εξαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος, απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών.

- **άρθρο 36:** εξαιρέσεις στα άρθρα 34 – 35 ΣΛΕΕ .

Οι διατάξεις των άρθρων 34 και 35 δεν αντιτίθενται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς εισαγωγών, εξαγωγών ή διαμετακομίσεων που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας ηθικής, δημοσίας τάξεως,

δημοσίας ασφαλείας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων και των ζώων ή προφυλάξεως των φυτών, προστασίας των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία, ή προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας. Οι απαγορεύσεις ή οι περιορισμοί αυτοί δεν δύνανται πάντως να αποτελούν ούτε μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ούτε συγκεκριμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

- **άρθρο 110: απαγόρευση φορολογικών διακρίσεων**

Κανένα κράτος μέλος δεν επιβάλλει άμεσα ή έμμεσα στα προϊόντα άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους οποιασδήποτε φύσεως, ανωτέρους από εκείνους που επιβαρύνουν άμεσα ή έμμεσα τα ομοειδή εθνικά προϊόντα.

Κανένα κράτος μέλος δεν επιβάλλει στα προϊόντα των άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους, η φύση των οποίων οδηγεί έμμεσα στην προστασία άλλων προϊόντων

Οι παραπάνω διατάξεις εφαρμόζονται αποκλειστικά στις συναλλαγές εμπορευμάτων .

2.2 Προϋποθέσεις της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων

2.2.1 τελωνειακή Ένωση

Η τελωνειακή ένωση είναι το κυριότερο εργαλείο υλοποίησης της εσωτερικής αγοράς .

Σύμφωνα με το άρθρο 28 και 30 της ΣΛΕΕ η Τελωνειακή Ένωση συνίσταται σε δύο διαστάσεις :Μία εσωτερική και μία εξωτερική .

Η εσωτερική διάσταση βρίσκεται απαγκιστρωμένη από εσωτερικούς φραγμούς. Συγκεκριμένα βασίζεται στην δημιουργία ενός ενιαίου Τελωνειακού εδάφους της ένωσης και απαιτεί την κατάργηση δασμών και φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος στο εμπόριο των προϊόντων μεταξύ των κρατών μελών.

Αντίθετα η εξωτερική διάσταση βασίζεται στην ίδρυση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου ,το οποίο περιλαμβάνει το σύνολο των εμπορευμάτων με ορισμένες εξαιρέσεις ,όπως για παράδειγμα τα αεροσκάφη .

Επιπλέον οριοθετείτε η ύπαρξη ενός κοινού δασμολογίου για τα προϊόντα των τρίτων κρατών .

2.2.2 Κατάργηση Φορολογικών Διακρίσεων

Η απαγόρευση των φορολογικών διακρίσεων βάσει του άρθρου 110 ΣΛΕΕ , είναι ένα ζωτικής σημαίας θέμα .Η διάταξη αυτή θεσπίστηκε με στόχο να υπάρξει μία φορολογική ουδετερότητα στο πλαίσιο του ανταγωνισμού μεταξύ των εισαγόμενων και των εγχώριων προϊόντων . Χωρίς αυτή, όπως και χωρίς την τελωνειακή ένωση και την κατάργηση των δασμών δεν υφίσταται η έννοια της εσωτερικής αγοράς. Συγκεκριμένα η παράγραφος 1 του άρθρου αφορά τις άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις των εγχώριων προϊόντων που γίνονται σε βάρος των εισαγόμενων , ενώ η παράγραφος 2 αφορά την επιβολή εσωτερικών φόρων που συνεπάγεται την προστασία των κρατικών ανταγωνιστικών προϊόντων .

Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι η φορολόγηση πρέπει να είναι ισόνομη μεταξύ των κρατικών και των αντίστοιχων ομοειδών εισαγόμενων προϊόντων των άλλων κρατών μελών .Οποιαδήποτε ρύθμιση που προστατεύει το εγχώριο εμπόριο και θέτει με οποιοδήποτε τρόπο σε μειονεκτική θέση τα προϊόντα των άλλων κρατών μελών θεωρείται φορολογική διάκριση. Σκοπός είναι η οικονομικά ουδέτερη φορολόγηση, ώστε να υπάρξει ίση μεταχείριση και δίκαιος ανταγωνισμός στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων .

Χαρακτηριστικά παραδείγματα φορολογικών διακρίσεων που στιγματίζουν την Εσωτερική αγορά είναι : η υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση , οι σοβαρότερες κυρώσεις και η προθεσμία καταβολής φόρων στα προϊόντα των άλλων κρατών μελών.

2.2.3 Περιορισμοί επί των εισαγωγών και εξαγωγών

Το **άρθρο 34** απαγορεύει τους ποσοτικούς περιορισμούς και όλα τα μέτρα που έχουν ισοδύναμο αποτέλεσμα με ποσοτικούς περιορισμούς στις εισαγωγές των

κρατών-μελών , ενώ το άρθρο 35 απαγορεύει τους ποσοτικούς περιορισμούς και όλα τα μέτρα που έχουν ισοδύναμο αποτέλεσμα με ποσοτικούς περιορισμούς στις εξαγωγές των κρατών-μελών .

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι στα μέτρα του άρθρου 35 πρέπει να υπάρξει διάκριση μεταξύ των εισαγόμενων και των εγχώριων προϊόντων . Και αυτό διότι τα μέτρα αυτά σχετίζονται κυρίως με εισαγωγικές άδειες και ελέγχους των προϊόντων . Για τον λόγο αυτό απαιτείται να έχουν ως συγκεκριμένο σκοπό τον περιορισμό των προϊόντων μεταξύ των κρατών μελών.

Απαραίτητη κρίνεται η εξέταση του όρου «**ποσοτικός περιορισμός**» Ως «**ποσοτικός περιορισμός**» ορίζεται *«κάθε κρατικό μέτρο που είτε εμποδίζει κατά ποιότητα ή αξία, είτε εντελώς απαγορεύει ή ουσιαστικά αποκλείει την εισαγωγή, εξαγωγή ή διαμετακόμιση ενός εμπορεύματος, του οποίου η πώληση επιτρέπεται σε άλλα κράτη μέλη»*².

Γενικά ο προσδιορισμός των ποσοτικών περιορισμών είναι απλός και χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις όπου οι εισαγωγές και οι εξαγωγές περιορίζονται είτε μερικώς είτε πλήρως. Βασικά παραδείγματα που θεωρήθηκαν ποσοτικοί περιορισμοί είναι η άρνηση των Γαλλικών αρχών να εγκρίνουν την εισαγωγή μηχανών γραμματοσήμανσης από άλλα κράτη μέλη³.

Τα κράτη μέλη πέρα από ποσοτικούς περιορισμούς για την κυκλοφορία των προϊόντων μπορούν να χρησιμοποιήσουν και άλλα μετρά, τα λεγόμενα **Μ.Ι.Α.Π.Π.**(Μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος με ποσοτικούς περιορισμούς) .

Η έννοια των ΜΙΑΠΠ είναι δυσδιάκριτη και προκύπτει από την οδηγία 70/50/ΕΟΚ- 22/12/1969 με βάση τις διατάξεις του άρθρου 33 παράγραφος 7 συσχετιζόταν με ποσοτικούς περιορισμούς που αφορούσα τις εισαγωγές που δεν καλύπτονταν από τις διατάξεις με βάση τη Συνθήκη της ΕΟΚ -αλλά και από την υπόθεση C-8/74, Dassonvielle , ένας Βέλγικος νόμος που απαιτούσε από τις πωλήσεις συγκεκριμένων μόνο προϊόντων κατοχυρωμένο πιστοποιητικό προέλευσης από τις χώρες προέλευσης και όχι άμεσης εισαγωγής. Συγκεκριμένα ο έμπορος , Dassonvielle αγόρασε από τη Γαλλία ένα Σκοτσέζικο ουίσκι , το οποίο προσπάθησε να εισάγει στο Βέλγιο πλαστογραφώντας το πιστοποιητικό προέλευσης του. Όταν χρειάστηκε να

² (βλ. Υπόθεση C- 2/73, *Geddo*).

³ (Βλ. Υπόθεση C-21/84, *Επιτροπή κατά Γαλλίας*), η απαγόρευση εισαγωγής χοιρινού κρέατος (C – 7/61, *Επιτροπή κατά Ιταλίας*) και πορνογραφικού υλικού (C – 34/79, *Henn and Darby*).

απολογηθεί ενοποιών των Βελγικών αρχών ισχυρίστηκε ότι η απαίτηση που έθετε ο Βέλγικος νόμος συνιστούσε μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος ποσοτικών περιορισμών.

Επομένως τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος με ποσοτικούς περιορισμούς είναι στην ουσία εμπορικές ρυθμίσεις που θεσπίζονται από τα κράτη μέλη και μπορούν άμεσα ή έμμεσα να εμποδίσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Εφαρμόζονται είτε με διάκριση είτε αδιάκριτος. Στη διάκριση αυτή καθοριστικό ρόλο είχε η υπόθεση Cassis de Dijon, C-120/78, σύμφωνα με την οποία απαγορεύονταν στην Γερμανία τα χαμηλής σε περιεκτικότητα οινοπνευματώδη ποτά για λόγους δημόσιας υγείας. Ωστόσο στη Γαλλία η πώληση του κρασιού Cassis de Dijon επιτρεπόταν σε αντίθεση με τη Γερμανία, στην οποία το μέτρο αυτό εφαρμόζονταν αδιακρίτως και σε γερμανικά ποτά αλλά και σε ποτά των άλλων κρατών-μελών. Το πρόβλημα της ΔΕΕ ήταν αν η απαγόρευση του Cassis θεωρούταν ΜΙΑΠΠ και συγχρόνως παραβίαζε το άρθρο 34 ΣΛΕΕ. Για το λόγο αυτό αποφάσισε ότι το άρθρο 34 κάλυπτε και τα μετρά που εφαρμόζονται αδιακρίτως.

Η Διαφορά ανάμεσα στα ΜΙΑΠΠ που εφαρμόζονται με διάκριση (παραβίαση άρθρου 34 και 35) και αυτών που εφαρμόζονται αδιακρίτως (παραβίαση άρθρου 34) βρίσκεται στο ότι τα μέτρα που εφαρμόζονται αδιακρίτως αιτιολογούνται σε περιπτώσεις Δημόσιου Συμφέροντος. Πρέπει να τονιστεί ότι υπάρχει μία διάκριση ανάμεσα στα μέτρα που αφορούν τεχνικά στοιχεία και σε αυτά που αφορούν τους όρους πώλησης. Σύμφωνα με το ΔΕΕ εάν οι όροι πωλήσεις εφαρμόζονται αδιακρίτως και δεν επηρεάζουν με διαφορετικό τρόπο το εμπόριο των εγχώριων και εισαγόμενων προϊόντων από άλλα κράτη-μέλη τότε δεν συνιστούν ΜΙΑΠΠ. εάν δεν παραβιάζονται τα άρθρα 34 και 35.

2.2.4 Διαρρύθμιση κρατικών μονοπωλίων

Σύμφωνα με το άρθρο 37 της ΣΛΕΕ, υποχρέωση των κρατών μελών είναι η διαρρύθμιση των εμπορικών κρατικών μονοπωλίων με τέτοιο τρόπο ώστε να μην υπάρχει κάποια διάκριση ανάμεσα στα εισαγόμενα και στα κρατικά προϊόντα σε σχέση με τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως. Σκοπός δηλαδή είναι να υπάρχει

ασφάλεια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και ίση μεταχείριση στο κομμάτι του ανταγωνισμού .

2.3 Έννοια εμπορεύματος

Με εξαίρεση τα αγροτικά προϊόντα, τα οποία περιλαμβάνουν σαφή ορισμό στο άρθρο 38 παρ. 1 ΣΛΕΕ, δεν ορίζεται με σαφήνεια από τις διατάξεις του Ενωσιακού Δικαίου η έννοια του εμπορεύματος. Ωστόσο μία νέα νομολογία του Δικαστηρίου αλλάζει τα δεδομένα και οριοθετεί τα εμπορεύματα ως «προϊόντα που μπορούν να αποτιμηθούν σε χρήμα και ως τέτοια, να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορικών συναλλαγών»⁴. Με άλλα λόγια κρίσιμη είναι η εμπορευσιμότητα του προϊόντος και όχι η αξία του .

Επιπλέον για την εξυπηρέτηση των σχετικών περί των Διατάξεων της ελεύθερης κυκλοφορίας το Δικαστήριο έχει ορίσει ως εμπορεύματα :τα κέρματα-με την προϋπόθεση ότι δεν αποτελούν νόμιμο μέσο πληρωμής⁵, απόβλητα⁶, ,τα ζώα⁷, ,τα γεωργικά προϊόντα ,συμπεριλαμβανόμενης της φράουλας⁸, ο ηλεκτρισμός και το φυσικό αέριο⁹, η μακροπρόθεσμη απόθεση αποβλήτων, που προέρχονται από μολυσμένους χώρους της Αυστρίας, σε χωματερές σε άλλα κράτη-μέλη είναι εμπόρευμα¹⁰.

Αντιπαράδειγμα είναι οι λαχνοί της λαχειοφόρου αγοράς οι οποίοι δεν μπορούν να θεωρηθούν ως εμπόρευμα ,διότι αφενός ως υλικό αντικείμενο δεν μπορούν να θεωρηθούν ανεξάρτητο στοιχείο της διοργάνωσης της λαχειοφόρου αγοράς η οποία θεωρείτε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών .

2.3.1. Εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων

Οι περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μπορεί να έχουν δύο μορφές :είτε χρηματική είτε φυσική μορφή .

⁴ βλ. Υπόθεση C-7/68, Επιτροπή κατά Ιταλίας]

⁵ (βλ. Υπόθεση C 7/78 Regina-Thomson, Υπόθεση C 318/07 Persche)

⁶ βλ. Υπόθεση C - 2/90, Επιτροπή κατά Βελγίου

⁷ βλ. Υπόθεση C - 67/97, Bluhme

⁸ βλ. Υπόθεση C - 265/95, Επιτροπή κατά Γαλλίας]

⁹ [βλ. Υπόθεση C -393/92 Almelo, Υπόθεση C - 265/95, Επιτροπή κατά Γαλλίας]

¹⁰ [βλ. Υπόθεση C - 221/06, Stadtgemeinde Frohnleiten και Gemeindebetriebe Frohnleiten].

2.3.1.1 Χρηματική μορφή

Η χρηματική μορφή είναι στη πραγματικότητα δασμολογικοί περιορισμοί οι οποίοι σχετίζονται με τους εισαγωγικούς-εξαγωγικούς δασμούς και τους φόρους . Σύμφωνα με το άρθρο 30 ΣΛΕΕ «οι εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί ή φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος απαγορεύονται μεταξύ των κρατών-μελών. Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τους δασμούς ταμειευτικού χαρακτήρα». Η συγκεκριμένη διάταξη επικεντρώνεται απόλυτα στην φύση της απαγόρευσης των χρηματικών επιβαρύνσεων στο εμπόριο των εισαγωγικών και εξαγωγικών προϊόντων ,αγνοώντας το μέγεθος ή το όφελος που μπορούν να έχουν (βλ. Υπόθεση C-2/69 Diamantarbeiders) .

Σε γενικές γραμμές η έννοια του δασμού είναι ευδιάκριτη . Είναι δηλαδή οι χρηματικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται ξεχωριστά σε κάθε εισαγόμενο προϊόν .Το ποσοστό επιβάρυνσης καθορίζεται από έναν συντελεστή που σχετίζεται με την αξία και το είδος του προϊόντος . Ο δασμός είναι κρατικό έσοδο και προστατευτικό μέσο των εγχώριων παραγωγών από τις εξωτερικές απειλές . Χωρίς αυτόν η απτή έννοια της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων δεν μπορεί να υπάρξει , διότι δεν υπάρχει εγγύηση περί της μη προστασίας της εγχώριας παραγωγής η οποία μπορεί να επιβαρύνει άνισα τους εξωτερικούς ανταγωνιστές . Επίσης στο άρθρο 30 αναφέρονται και οι δασμοί ταμειευτικού χαρακτήρα , οι οποίοι επιβάλλονται σε εισαγωγές προϊόντων με τεράστια κατανάλωση αλλά και σε είδη πολυτελείας .Σκοπός των δασμών αυτών είναι η αύξηση των κρατικών εσόδων και όχι ο ρόλος προστασίας . Ωστόσο η ουσία δεν έχει να κάνει με τον λόγο για τον οποίο επιβάλλονται ,αλλά το ότι πλήττουν εξίσου την έννοια της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων . Για αυτό και απαγορεύονται.

Το άρθρο 34 απαγορεύει επίσης και όλες τις επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος προς τους δασμούς .

Νομολογία του Δικαστηρίου: *«ως φορολογική επιβάρυνση ισοδύναμου αποτελέσματος προς δασμό μπορεί να θεωρείται , οποιαδήποτε και αν είναι η ονομασία του ή η τεχνική του ,μονομερώς επιβαλλόμενο τέλος , είτε κατά την εισαγωγή είτε μεταγενέστερα και το οποίο , πλήττοντας, ειδικώς εισαγόμενο προϊόν κράτους μέλους*

„κατ’ αποκλεισμό του ομοειδούς εγχώριου προϊόντος, έχει ως αποτέλεσμα , αλλοιώνοντας την τιμή του , την ίδια επίπτωση που έχει και ένας δασμός επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων».

Με βάση τον παραπάνω ορισμό προκύπτουν τα εξής βασικά στοιχεία της φορολογικής επιβάρυνσης ισοδύναμου αποτελέσματος προς τους δασμούς :Α) Περιλαμβάνει μόνο χρηματικές επιβαρύνσεις Β)Δεν απασχολεί το μέγεθος της χρηματικής επιβάρυνσης Γ)Δεν απασχολεί το ποιος επιβάλλει τη χρηματική επιβάρυνση ,Δ) Η χρηματική επιβάρυνση θεωρείται ισοδύναμη με τον δασμό ,ανεξάρτητα από τον νομικό χαρακτηρισμό της και τις τελικές είσπραξης της ,Ε) Δεν ενδιαφέρει ο λόγος για τον οποίο θεσπίστηκε η χρηματική επιβάρυνση για να θεωρηθεί ισοδύναμη με τον δασμό, ΣΤ) Η χρηματική επιβάρυνση πρέπει να επιβάλλεται με βάση τη διέλευση του προϊόντος από τα σύνορα.

Με βάση των παραπάνω χαρακτηριστικών τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διαφύγουν εκμεταλλεζόμενα κάποια συγκαλυμμένη ονομασία των δασμών .

2.3.1.2Φυσική μορφή

Από την άλλη πλευρά την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων δεν περιορίζουν μόνο οι δασμολογικοί φραγμοί . Υπάρχουν και φυσικές μορφές περιορισμού όπως η προέλευση των προϊόντων , η ποσότητα τους ,οι άδειες που πρέπει να διαθέτουν αλλά και η συσκευασίες τους .

2.4 Διάκριση μεταξύ των ελευθεριών

Είναι δυσδιάκριτη η οριοθέτηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων και των τριών άλλων ελευθεριών. Συγκεκριμένα ανάμεσα στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και αυτής των κεφαλαίων η διάκριση γίνεται ως προς τα νομίσματα, ενώ σε σχέση με την ελευθερία των υπηρεσιών η διάκριση γίνεται σε σχέση με τον χαρακτήρα του αντικειμένου δηλαδή αν είναι άυλο (υπηρεσία) ή υλικό (εμπόρευμα). Ωστόσο αν το αντικείμενο έχει διττό χαρακτήρα, υπάρχει ασάφια ποια από τις ελευθερίες υπερισχύει.

Στην υπόθεση C – 20/03, Burmanjer, δύο Ολλανδοί, πλανόδιοι πωλητές, που εργάζονταν σε μία γερμανική εταιρεία, η οποία πρόσφερε στην εφημερίδα που έκδιδε μία δωρεάν συνδρομή, πήγαν στο Βέλγιο και πώλησαν συνδρομές αυτές σε Βέλγους. Κατά τη βελγική νομοθεσία, όμως, η πράξη τους θεωρούνταν αξιόποινη, διότι λειτουργούσαν χωρίς καμία άδεια. Το ΔΕΚ έκρινε ότι η παραβίαση αυτή εμπίπτει στην ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων.

Στην Υπόθεση C-155/73, Sacchi οι τηλεοπτικές εκπομπές μηνυμάτων και οι διαφημίσεις κρίθηκαν από το ΔΕΚ ότι εμπίπτουν στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών, σε αντίθεση τα υλικά χρήσης των τηλεοπτικών σημάτων που εμπίπτουν στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η εγκαθίδρυση της << εσωτερικής αγοράς >>, ένα πλούσιο ιστορικό γεγονός, αποτέλεσε θεμέλιο-λίθο για τον σχηματισμό της οικονομίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Υποσχέθηκε και κατάφερε να εξασφαλίσει οικονομική ευημερία και ανάπτυξη ανάμεσα στα συμμετέχοντα κράτη- μέλη μέσω των τεσσάρων θεμελιωδών ελευθεριών που την απαρτίζουν. Μία από αυτές μάλιστα, η πιο σημαντική, αυτή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, είχε καθοριστικό ρόλο στη θεσμοθέτηση ενός νέου νομολογικού συστήματος για την επίλυση και τη διασαφήνιση κρίσιμων πολιτικών ζητημάτων, μέσω του οποίου τα εμπορεύματα μπορούν να κινούνται ελεύθερα και να αντιμετωπίζονται ισότιμα με τους ανταγωνιστές τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης , Θεσμικό και οικονομικό Δίκαιο , Αστέριος Πλιάκος, Νομική Βιβλιοθήκη.
2. Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, οι επιτακτικές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος, Σουζάνα Βέρμη , Αντώνης Κόντης , εκδόσεις Παπαζήση.
3. www.kallipos.gr , «Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Αγοράς: Οι θεμελιώδεις Οικονομικές Ελευθερίες», Γεώργιος Αργυρός, κεφ. 1,7.
4. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων .Οδηγός για την εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης που διέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, Εκδόσεις της ΕΕ.
5. www.kallipos.gr, <<Ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά και προστασία του καταναλωτή [Κεφάλαιο]>>, Γεώργιος Αργυρός 2022. *Ειδικά θέματα ενωσιακού δικαίου των εμπορικών συναλλαγών και των επιχειρήσεων*[Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.
6. Οι επιτακτικές ανάγκες ως επιφύλαξη στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, Αναγνωστοπούλου Δέσποινα ,
<http://hdl.handle.net/10442/hedi/9962>
7. European parliament, Ενιαία Εσωτερική Αγορά ,Η Τελωνειακή Ένωση σε Δράσηhttps://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/030102/04A_FT%282013%29030102_EL.pdf
https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-_topic/customs_el